

En flicka med eftertanke eller en tänkande ung dam?

Översättning av tilltal i två svenska översättningar av Jane Austens roman *Pride and prejudice*.

Hilda Kukkonen

Kandidatsavhandling

Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

April 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidatexamen i humanistiska vetenskaper, nordiska språk**Hilda Kukkonen****En flicka med eftertanke eller en tänkande ung dam?:** Översättning av tilltal i två svenska översättningar av Jane Austens roman *Pride and Prejudice*.**24 sidor**

Denna kandidatavhandling handlar om översättning av tilltal i två olika svenska översättningar av Jane Austens klassiska roman *Pride and Prejudice* (Stolthet och fördom). Syftet med studien är att undersöka både sociala och språkliga förändringar som illustreras via de två översättningarna av detta verk. Jag ställer fyra forskningsfrågor, vilka har att göra med både språk och samhälle.

Som material har jag använt den ursprungliga engelskspråkiga romanen, samt en översättning av Carl Axel Ringesson som utgavs år 1920, och en översättning av Gun-Britt Sundström som utgavs år 2011. Av dessa verk har jag använt de första hundra tilltalssekvenserna. Jag har fokuserat på tilltalssekvenser inom familjen Bennet. Både kvantitativa och kvalitativa metoder används.

Den kvalitativa analysen visar rent innehållsligt hur lika eller olika språket mellan de två översättningarna är, medan den kvalitativa analysen har fokus på vissa specifika fall. Det fanns många skillnader i hur karaktärerna tilltalade varandra baserade på både den samhällsliga status och familjedynamiken i den ursprungliga engelskspråkiga versionen. Båda översättningarna hade gjort olika tolkningar av detta såväl språkligt som innehållsligt.

Nyckelord: översättning, nyöversättning, litteratur, roman, klassiker

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Syfte	4
1.2	Material och metod	5
1.3	Uppsatsens uppläggning	6
2	Teoretisk bakgrund	7
2.1	Teori kring översättning	7
2.2	Nyöversättning	8
2.3	Historisk bakgrund	8
2.4	Tidigare forskning	9
3	Analys	11
3.1	Tilltalssekvenser ur kvantitativ synvinkel	11
3.1.1	Mr och mrs Bennet	11
3.1.2	Döttrarna Bennet	14
3.1.3	Sir William Collins	14
3.2	Tilltalssekvenser ur kvalitativ synvinkel	15
3.2.1	Olika tolkningar vid översättning	15
3.2.2	Likartade tolkningar vid översättning	19
4	Sammanfattning och diskussion	22
	Källförteckning	24

1 Inledning

Språket kan ses som ett levande organ som förändras och växer tillsammans med generationer av människor som använder det. Medan nya ord kommer till, kan äldre ord bli bortglömda. Nya ord kan uppstå av olika skäl, såsom nya uppfinningar eller sociala behov. Texter från olika tider kan användas för att få inblick i hur språket har blivit använt, och av vem. Stildrag kan berätta mycket om en skribent, även om skribenten inte själv medvetet tänker på varje ordval. Skribenten är också undfallande mot samhällets normer, och man kan ofta avgöra om en text är äldre eller modern. Detta kan man basera på flera saker, såsom ordval, meningsstruktur och kulturella drag, vilka kan fungera som en ledtråd för analys av en text.

Det svenska språket har förändrats över tid. Målspråken och mottagarna av texter, såsom romaner, har förändrats. Klassiker är definierade som böcker som lästs i decennier eller till och med århundraden. Ett exempel på detta kan anses vara Jane Austens verk *Stolthet och fördom*, som ursprungligen gavs ut redan 1813, men som är älskad än idag. Den har blivit översatt flera gånger från engelska till svenska, vilket man kan anse vittna om dess popularitet och kulturell signifikans.

Denna kandidatsuppsats jämför två svenska översättningar av *Stolthet och fördom* med varandra. Den äldre översättningen utarbetades år 1920 av *Carl Axel Ringesson*, och den yngre år 2011 av *Gun-Britt Sundström*. Dessa översättningar blev valda eftersom de representerar den äldsta och den modernaste svenska översättningen av detta verk, vilket gör att de sannolikt visar det största kulturella gapet. Även andra översättningar av *Stolthet och fördom* finns, men denna studie fokuserar inte på dem.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att forska i hur språket och samhället har förändrats under tidens lopp med hjälp av olika versioner av det klassiska verket *Stolthet och fördom*. Den sociala miljön i *Stolthet och fördom* utgörs av Britannien i 1800-talets början. Detta innebär att det även finns kulturella skillnader som de svenska översättarna har behövt överföra. Vid översättning av en text måste man ha både kunskap om originalspråket och kulturen, men också om målspråket och -kulturen. I denna uppsats är dessa språk engelska och svenska. För att kunna utreda hur översättningar från olika tidsperioder skiljer sig åt, måste man granska originaltexten. Några aktuella forskningsfrågor som uppstår och som jag försöker besvara är:

- Hur tilltalar romanfigurerna varandra i den engelska romanen i original?
- Hur kommer de sociala skillnaderna och familjedynamiken fram i den engelska romanen i original rent språkligt?

Vidare fokuserar studien på två svenska översättningar, en från 1920-talet och en från 2011. Under denna tid har både den sociala miljön, talesättet mellan familjemedlemmarna och inom släkten, språket och även de sociala reglerna förändrats. Som indikator fokuserar uppsatsen på tilltal bland karaktärerna inom släkten Bennet. De forskningsfrågor som aktualiseras vid jämförelse av dessa två verk är:

- Hur har tilltalsuttryck översatts till svenska i de två svenska versionerna av romanen?
- Vad berättar de eventuella skillnaderna mellan översättningarna om?

Dessa forskningsfrågor syftar till att belysa om det finns olikheter mellan översättningarna, och genom att besvara dessa frågor kan jag eventuellt dra slutsatser av både språket och samhället. Hypotesen för undersökningen är att båda översättningarna har försökt återge den sociala strukturen som fanns i England i början av 1800-talet, men att båda översättarna har behövt anpassa den för de tilltänkta läsarna vid tiden för översättning. Min hypotes är att de olika anpassningarna kommer till synes i karaktärernas tilltal med varandra, eftersom samhället och språket har förändrats över tid. Fokus i uppsatsen ligger på översättning, klass och språk.

1.2 Material och metod

Materialen för uppsatsen är Jane Austens *Pride and Prejudice* 1813, och två svenska översättningar av detta verk. Den äldre översättningen utgavs år 1920 av Carl Axel Ringesson, och den modernare utgavs år 2011 av Gun-Britt Sundström. Materialet består alltså av tre olika versioner av samma verk. Från dessa verk används tilltal mellan familjen Bennet som indikator för socialt betingad språklig variation i ett kronologiskt perspektiv.

Metoden är komparativ till sin karaktär. Analysen är både kvalitativ och kvantitativ. För den kvantitativa studien används Excel för att jag ska kunna beräkna om det finns likheter och skillnader mellan översättningarna, men även om det finns kvantifierbara mönster i texterna. I Excel inmatas följande uppgifter:

- kontexten för tilltalet på engelska
- själva tilltalet på engelska

- kontexten för tilltalet 1920
- själva tilltalet 1920
- kontexten för tilltalet 2011
- själva tilltalet 2011
- den som tilltalar och hens status
- den som tilltalas och hens status
- samtalspartners familjerelation.

Jämförelsen görs utgående från dessa uppgifter.

Romanen på originalspråk av Jane Austens *Pride and Prejudice* finns tillgänglig på webbsidan *Project Gutenberg*. Den äldre svenska versionen som Ringesson har översatt år 1920 har också hämtats från nätet, från *Project Gutenberg*. Den nyaste versionen som har blivit översatt år 2011 av Sundström föreligger i tryckt format.

En begränsning med undersökningen är risken för mänskliga misstag, eftersom dessa webbsidor kan innehålla skrivfel. Samma problem finns för den fysiska romanen, eftersom materialet måste matas in manuellt. Trots noggrann kontrolläsning är mänskliga misstag möjliga, men det kommer knappast ha någon betydande inverkan på forskningsresultaten.

En annan möjlig begränsning med undersökningen är att materialet inte är representativt för modern svenska. Även den nyaste versionen är en översättning från gammal engelska och försöker delvis hålla sig till denna stil. Forskning i olika översättningar av samma verk är dock viktigt, eftersom det visar hur både språket och översättningsnormerna har förändrats.

AI har inte använts vare sig vid analysen eller under skrivprocessen.

1.3 Uppsatsens uppläggning

Uppsatsen är upplagd på följande sätt. Efter detta inledande kapitel diskuteras och framläggs den teoretiska bakgrunden i kapitel 2. Kapitel 3 redogör för analysen och resultaten av studien. I kapitel 4 diskuteras forskningsresultaten vidare och relateras till tidigare forskning och hypotesen. Kapitel 5 sammanfattar uppsatsen.

2 Teoretisk bakgrund

Detta kapitel fokuserar på tidigare forskning samt en del på historisk bakgrund för att illustrera varför vissa val har gjorts i både den ursprungliga engelskspråkiga texten, och med tanke på språkbruket i de svenska versionerna.

För att kunna forska på översättningen av tilltal i verket *Stolthet och fördom*, måste jag bekanta mig med bakgrundslitteratur om både språket och kulturen. Kulturen och samhället har en stor inverkan på språket, och genom språkliga drag kan jag förstå kulturen och dess regler.

Grönlach (1999) beskriver i verket *English in 19th century England* engelska språket på 1800-talet. Från detta verk använder jag mig främst av kapitel 2 som handlar om regionala och sociala skillnader.

2.1 Teori kring översättning

En litterär översättning är ett komplicerat arbete med många saker som översättaren måste få fram i sin text. Det kan finnas flera saker att översätta, från själva idén med texten till rytm, metaforer men även kulturella omständigheter. Det som är regel i en kultur kan vara främmande för en annan kultur, och det är översättarens uppgift att överbrygga två kulturer. Översättaren bör respektera det ursprungliga språket och den ursprungliga kulturen med alla dess regler och sätt, men också göra det så att de som läser målspråket kan förstå och identifiera sig med vad målspråket försöker framföra. Detta kan vara ett svårt uppdrag om kulturen har olika sätt och vanor. Översättaren är en person med egna tankar och sätt, vilket påverkar en översättarens arbete. Det finns lika många olika metoder och tankar kring översättningar som det finns översättare.

Ingo (2007) definierar i sitt verk *Konsten att översätta* (2007) vad översättning egentligen är, men han talar också om andra aspekter kring översättning, såsom hur olika aspekter inom ett verk översätts, men också problem som aktualiseras under översättningsprocessen. Verket tar upp även språkparet engelska-svenska, vilket är relevant för min uppsats. Ingo introducerar också flera översättningsteorier i verket.

Ett annat verk som lägger fram teoretiska infallsvinklar är Lagerholms *Stilistik* (2008). Den handlar inte i och för sig om översättning, men stilistik är en central del av översättning, och därför är verket centralt även om det huvudsakligen handlar om textproduktion. Den tar upp

för analys av texter värdefull teori om stilistik som lämpar sig speciellt vid kvalitativa aspekter i min studie.

2.2 Nyöversättning

Översättningsnormer förändras i lika mån som själva målspråket. I och med förändringen av standarderna kring översättning måste alltså verk uppdateras eller förnyas. Dessa är några av orsakerna till nyöversättning. Enligt Håkansson (2021) är en nyöversättning en självständig översättning av ett verk som redan tidigare har översatts till målspråket.

Författaren och översättaren Erik Andersson skriver i sin artikel *Vad är en översättning?* i Literaturbanken:

Ett skäl till att göra nyöversättningar sägs vara att den gamla översättningen har åldrats. Lika sant är att säga att originalet har åldrats och att nyöversättningen erbjuder en möjlighet att gjuta nytt blod i verket. (Andersson 2015).

Så hur man än tänker, finns det ett behov av nyöversättning, eftersom språket lever och ett behov att en översättning lever med tiden finns.

Enligt Elizabeth Tegelberg (2011) finns det flera goda skäl till att göra en nyöversättning av ett verk som redan har blivit översatt. Några exempel på dessa orsaker kan vara till exempel föråldring av den översatta texten, tolkning av verket och troheten mot den ursprungliga texten, men även stilen av översättning och dess kvalitet. Det finns alltså flera tankar kring nyöversättning, och texter blir nyöversatta av flera olika orsaker. I och med att språket förändras måste också tidigare översatta texter uppdateras eller göras om med den tidens nya översättningsnormer som gäller.

2.3 Historisk bakgrund

Verket *Stolthet och fördom* fokuserar mycket på kvinnor och är präglad av kvinnliga synpunkter och röster. Även inom familjens tilltal kan man se skillnader mellan de tilltalade beroende på hierarkin inom familjen. Familjen Bennet, som min studie fokuserar på, består av fadern Mr Bennet, modern Mrs Bennet och deras fem döttrar. Huvudkaraktären i verket är ett av dessa barn, Elizabeth "Lizzy" Bennet, som är näst äldst av döttrarna.

Det engelska samhället på 1800-talet var uppbyggd med regler och hierarki. Kvinnor hade inte många rättigheter, och män hade största delen av makten och egendomen. Perkin (1988)

illustrerar i sitt verk *Women and marriage in 19th century England* hur viktigt det var för kvinnor att bli gifta. Med tanke på *Stolthet och fördom* ser man att fast familjen Bennet är vad många skulle kalla rika, är det dock ett stort problem att få döttrarna gifta till rika makar, eftersom egendomen som ägs av deras familj kommer inte att gå till döttrarna då fadern dör, utan går till en manlig släkting. Detta är viktigt för språklig analys, eftersom man kan konstatera att språket som används med och om kvinnor kan reflektera dessa värden och att kvinnornas utseende är en av deras största ägodelar för ett bra äktenskap och via det en bättre framtid.

Den sociala klassen som familjen Bennet hör till kallas på engelska *landed gentry*, och det finns inte någon motsvarighet till det på svenska. Till denna sociala klass hör främst människor från övre medelklass som också äger land. Denna term kommer inte fram i verket, men den är dock en viktig aspekt i den. Dessa skillnader illustreras i viss mån i Görlach (1999) som jag kommer att använda i min analys för att förstå sättet att tala i den ursprungliga texten, och jämföra vissa regler och normer som fanns vid den tidens England till vad Austen har skrivit.

2.4 Tidigare forskning

Det finns även tidigare forskning om översättning av klassiska verk till svenska. En av dem är Marjut Edelmans examensarbete *Den svenska Gatsby – en komparativ studie av två översättningar av F. Scott Fitzgeralds The Great Gatsby* (2021). Temat för uppsatsen liknar i hög grad det i min studie, men i stället för tilltal har uppsatsen fokus på ord och stildrag som gjorts generellt. Edelman fokuserar starkt på nyöversättningsteorin som jag också diskuterar i min uppsats.

En annan viktig undersökning som har gjorts kring ämnet är magisteruppsatsen av Anja Sjönnby med titeln *Två svenska översättningar av Jane Austens Emma - En jämförande studie utifrån Vinay och Darbelnets indirekta översättningstekniker*. (2013). Denna uppsats har också paralleller till min analys, och den behandlar även översättningar av samma författare som min uppsats, Jane Austen. Sjönnbys uppsats fokuserar på skillnader och likheter i översättningarna, och vilken effekt dessa val har inom verket.

Dessa två tidigare studier är viktiga för denna uppsats, eftersom både Sjönnbys och Edelmanns undersökningar kan jämföras med min egen forskning. Dessa uppsatser fungerar som

som indikatorer för hur översättning har förändrats, och även om resultat är lika eller inte, kan man dra slutsatser baserat på det.

Det finns ytterligare en till artikel som kommer att användas i denna uppsats. Artikeln är på finska, och den jämför fyra olika översättningar av L.M. Alcotts *Unga Kvinnor*. Artikeln heter ”Queer merkityspotentialiaali Pikku naisten suomennosversioissa”, och är skriven av Ele Kuru, 2025. Denna artikel fokuserar på hur de olika översättningarna har tolkat queer-teman i verket, men det tar upp även den osynliga makten som översättaren har över ett verk, och hela generationer av tolkningar.

3 Analys

I detta kapitel lägger jag fram min analys. I första delen analyserar jag översättarnas tolkning av föräldrarnas inbördes dynamik, och därefter övergår jag till föräldrarnas dynamik med sina barn. Därefter analyserar jag syskonodynamiken och dynamiken mot föräldrarna, och till sist kusinens relation till resten av familjen. Jag börjar med den kvantitativa analysen och fortsätter sedan med den kvalitativa.

3.1 Tilltalssekvenser ur kvantitativ synvinkel

Jag studerade sammanlagt hundra sekvenser med tilltal inom familjen Bennet från verket. Detta var, beroende på upplagan, ca 130 sidor av verket, som i sin helhet omfattade ca 460 sidor.

Det som först stack ut i analysen var att nästan alla sekvenser med tilltal var mer eller mindre olika från varandra i de två översättningarna.

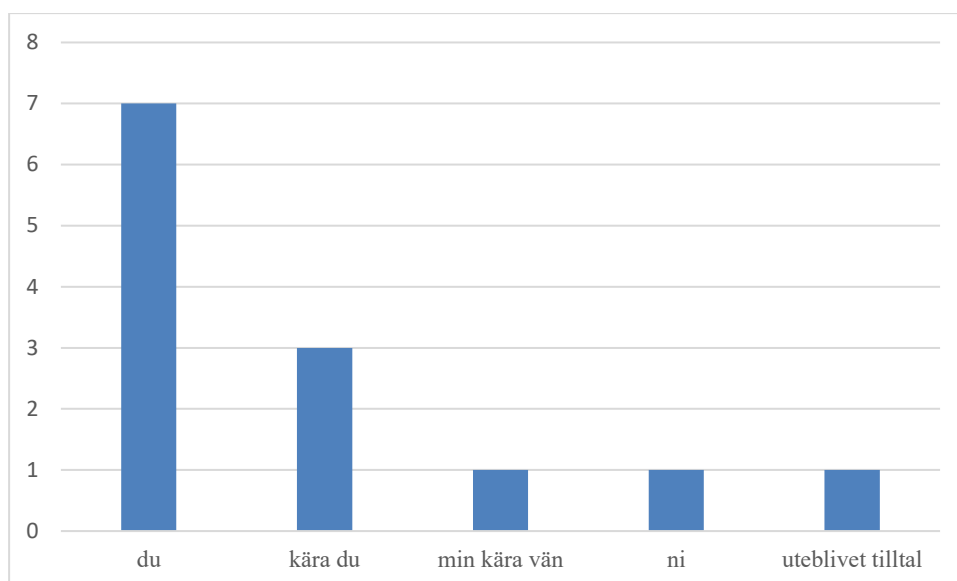
Det fanns 7 sekvenser i den nyare översättningen där tilltal hade raderats helt. I den äldre översättningen var bara 2 tilltalssekvenser raderade.

3.1.1 Mr och mrs Bennet

Mr Bennet tilltalar i 22 av de 100 analyserade tilltalssekvenserna. Han tilltalar sin hustru, Mrs Bennet, i 14 av dessa gånger. Mest tilltalar han sin fru med ordet *you*, vilket händer 8 gånger. De 5 gångerna som är resten, tilltalar han sin hustru med smeknamnet *my dear*.

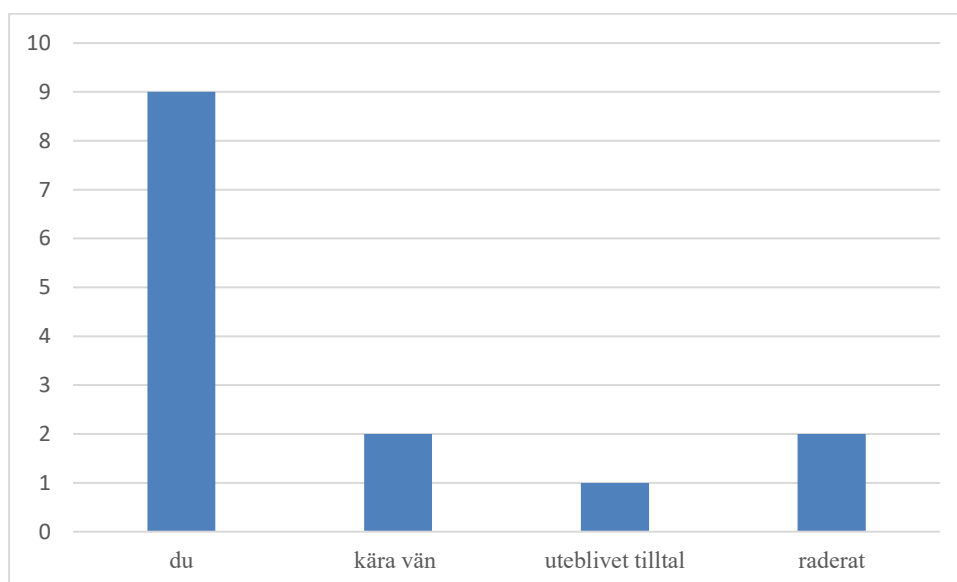
I Ringessons översättning, där det engelska ordet *you* översatts som *du* i 7 av 8 gånger. En gång har frasen *my dear* också blivit översatt som *du*, vilket gör att Mr Bennet tilltalar sin maka i Ringessons översättning med ordet *du* i 8 av de 14 sekvenser som han tilltalar sin make med.

My dear, som förekom 5 gånger i den ursprungliga engelska texten, var 4 gånger översatt med ordet *kära*, som oftast har blivit återgett med *du*. *Kära du* har alltså blivit använt i 3 av de 4 gångerna, men en gång var *my dear* översatt som *kära vän*.

Figur 1. Antal olika tilltalssekvenser vid Mr Bennets tilltal till Mrs Bennet i Ringesson's översättning

Som kontrast har Mr Bennet i Sundströms översättning använt ordet *du* 9 gånger. *Kära* har använts två gånger, båda av vilka har kombinerats med ordet *vän*. Två gånger refereras Mrs Bennet alltså som *kära vän*. Sundström har alltså tolkat ett mindre emotionellt tilltalande från Mr Bennet än Ringesson.

Figur 2. Antal olika tilltalssekvenser vid Mr Bennets tilltal till Mrs Bennet i Sundströms översättning

Av de hundra tilltalssekvenserna var 23 sådana där Mrs Bennet tilltalade Mr Bennet. I Austens ursprungliga version förekom i 8 av dem ordet *you*. De övriga tilltalerna var *my dear*, men även

Mr Bennet och *my dear Mr Bennet*. *My dear Mr Bennet* var Austens val 4 gånger, bara *Mr Bennet* 2 gånger. Resten, det vill säga 9 gånger, användes *my dear* i tilltalet.

Ringesson och Sundström hade väldigt olika tolkningar av Mrs Bennets tilltal till sin make. Ringesson använde ordet *du* 9 gånger, men inte alltid i samma sekvenser där Austen själv hade använt *you*. *Kära du* var använt 6 gånger, men också *käraste du* och *min käre man* var använda. En gång var *Mr Bennet* översatt till *min gubbe*, och en annan gång till *min vän*. Ringesson hade inte använt den artiga titeln *Mr Bennet* en enda gång för Mrs Bennets karaktär. Ringesson hade också raderat en tilltalssekvens.

En olikhet mellan de två översättarna var formaliteten av Mrs Bennets karakterisering. Sundström använde det artiga tilltalssättet *Mr Bennet* 5 gånger, två av vilka var kombinerade med ordet *kära*. *Du* var använd 8 gånger, och *kära du* var använt 2 gånger. *Kära vän* var använt 3 gånger, och *min vän* en gång. Två fall av raderade tilltal påträffades.

En anmärkningsvärd översättning påträffas vid omtal om parets barn. Austens engelskspråkiga version låter Mrs Bennet säga *conclider our daughters* till Mr Bennet. Ringesson har valt att översätta detta till *tänk på våra döttrar*, medan Sundström har översatt det till *tänk på dina döttrar*. Detta visar en del om parets dynamik från olika synpunkter. Sundström har kanske tolkat parets relation med mindre kärlek och mera omtanke, medan Ringesson har valt friare och mera avslappnade sätt för karaktärerna, såsom ordvalet *min gubbe*. *Dina döttrar* skapar distans mellan föräldrarna i samtal, medan *våra döttrar* framtonar gemenskap.

I båda översättningarna var tilltalet till barnet överensstämmande med den ursprungliga texten. Största delen av tilltalen manifesterades med hjälp av barnens namn eller smeknamn, såsom i frasen *What say you, Mary?*, vilket i båda svenskspråkiga versionerna hade blivit översatt som *Vad säger du, Mary?*

Mrs Bennet tilltalade sina döttrar 12 gånger, och i 8 av dessa gånger förekom barnets namn eller smeknamn i tilltalet. Båda översättningarna var trogna mot originalet. *You* användes bara en gång av Mrs Bennet, och det hade blivit översatt som *du* i båda översättningarna. Man kan tänka sig att namnet eller smeknamnet måste användas för att markera, vem av döttrarna blir tilltalad, eftersom det finns fem av dem. Hon använde också flera kärleksanvisande fraser, såsom *my dear*, vilka i båda verken hade blivit översatta som något liknande, såsom *älskling*, *min älskling* eller *kära barn*. Hon använde liknande termer 7 gånger i 12 tilltalssekvenser.

Mr Bennet tilltalade sina barn 7 gånger, och i 5 av dem användes namn eller smeknamn. Ett var *you*, vilket blev *ni* i båda översättningarna, eftersom han talade till två barn på samma gång. De övriga tilltalen var *my dear*, vilket blev översatt i Ringessons översättning som *kära du*, och i Sundströms översättning som *mitt barn*.

Av detta kan man se att Mrs Bennets karaktär i och för sig är mer älskande och även stereotypiskt feminin, medan Mr Bennet är mer maskulin och inte visar så mycket känslor som sin maka.

3.1.2 Döttrarna Bennet

Syskonen tilltalar varandra i hög grad på samma sätt som deras moder Mrs Bennet. Ofta sker tilltalet med förnamn eller smeknamn, och i vissa sekvenser har det parats upp med något som *kära* eller *käraste*. Detta talar för att det kanske ses som ett relativt feminint sätt att tala.

I de få sekvenser där döttrarna talar till modern, tilltalar de henne ofta med ordet *mamma*, även i den ursprungliga engelska texten. Det finns även sekvenser där de tilltalar sina föräldrar med *sir* och *madam* i den ursprungliga versionen, och dessa sekvenser har blivit översatta med mindre artighet i de svenska översättningarna, som *mamma* eller *pappa*.

3.1.3 Sir William Collins

En intressant karaktär att studera är Mr William Collins, som är kusin till döttrarna. Ett framträdande drag hos hans karaktär är att han är pompös och tilltalar folk artigt. Han är menad som en komisk karaktär, men även som en foliekaraktär till kärleksintresset Mr Darcy, som inte är lika finspråkig men innerst inne respektfull och snäll.

Mr Collins har bevarat sitt artiga sätt att tala i båda översättningarna, och även Ringesson, som oftast har översatt engelska artighetsuttryck såsom *sir* och *madam* som något mera svenskt, har vid hans karaktär på flera ställen behållit dem. Ringesson hade i vissa sekvenser även överdrivit Mr Collins pompösa artighet, såsom i ett brev som skickades av Mr Collins till Mr Bennet. Austen började brevet med *Dear Sir*, medan Ringesson använde uttrycket *Högst ärade Mr Bennet!*. I Sundströms version hade hon hållit sig närmare Austens version, och använde frasen *Bäste Sir!*. Något intressant var att båda översättningarna använde ett utropstecken i början av brevet, fast Austens ursprungliga version inte använde det. I Austens version använde Mr Collins frasen *you* 3 gånger, och i båda svenska versionerna hade detta

tolkats som det artiga *ni*, även om Mr Collins talade till bara en person. Detta var inte normen med andra karaktärernas tilltal i någondera av översättningarna.

Baserat på Mr Collins karaktär är det svårt att få reda på hur kusiner normalt tilltalar varandra i Austens värld, men även hur de två svenska versionerna skulle ha översatt en mer avslappnad version av en kusin. Det är inte sagt att det artiga sättet att tala som Mr Collins har är normalt.

3.2 Tilltalssekvenser ur kvalitativ synvinkel

I denna kvalitativa del av analysen tar jag upp några textpassusar som har översatts på så sätt att anmärkningsvärda skillnader har uppstått. Dessa formuleringar visar för det mesta något om kulturen, skillnader i tolkningen av karaktären eller sociala skillnader inom samhället. De fem valda textpassusar exemplifierar fem något olika fall.

3.2.1 Olika tolkningar vid översättning

FALL 1: MR BENNET TILL MARY

I det engelskspråkiga originalet har Austen valt att Mr Bennet tilltalar sin dotter Mary med följande ordval:

- 1) I cannot quite agree with you there. What say you, Mary? For you are a young lady of deep reflection, I know, and read great books, and make extracts.

Detta kan jämföras med de två tolkningarna av tilltalet. Ringesson har valt att översätta det på följande sätt:

- 2) Jag delar inte riktigt din åsikt i detta hänseende. Vad säger du, Mary? Jag vet ju, att du är en flicka med eftertanke, som läser stora böcker och gör utdrag ur dem.

Sundström har för sin del valt att översätta utdraget så:

- 3) Jag kan inte hålla med dig helt på den punkten. Vad säger du, Mary, du är ju en tänkande ung dam, det vet jag, du läser av tjocka böcker och skriver av ur dem.

Båda översättningarna är korrekta, men de har helt olika tolkningar av hur Mr Bennets karaktär handlar. Ringessons översättning, som använder en nedlåtande ton, anger en mer retande

och kanske även likgiltigt talesätt. Sundströms översättning har i stället en mer komplimenterande ton, och det låter mer som om Mr Bennet på riktigt respekterar Mary och vill ha hennes åsikt om saken. Båda tolkningar kan anses vara riktiga och sanningsenliga, baserade på den ursprungliga texten, men de har stora skillnader i ton. Man kan tänka dessa som en skillnad vid tolkning, men även som en samhällelig skillnad.

FALL 2: ELIZABETH TILL MRS BENNET

4) For heaven's sake, madam, speak lower

I Austens ursprungliga text tilltalar Elizabeth sin moder med det artiga *madam*, men själva tilltalet är inte artigt. Hon talar till sin mor med en sträng ton, men man kan tänka sig att det artiga *madam* balanserar ut det en del.

Ringesson och Sundström har väldigt liknande översättningar av denna mening, med bara några ords skillnad. Ringesson har valt att översätta meningen som:

5) För Guds skull, mamma, tala lägre.

Medan Sundström har valt att översätta det som:

6) För guds skull, mamma, tala inte så högt!

Båda översättarna har valt att använda *mamma* i stället för *madam*, vilket kan tolkas som en kulturell skillnad. I det svenska samhället kan man tänka sig att det skulle ha varit konstigt att använda *madam* eller någon liknande artighet för att tilltala sin moder. Detta val i båda sekvenserna gör dock att meningen låter till och med lite fräck, medan den i den ursprungliga engelska texten låter en del mjukare. Den minst artiga versionen kan anses vara Sundströms tolkning, eftersom den använder ett utropstecken. En intressant sak att notera är också att ordet *gud* har blivit skrivet med stor bokstav i Ringessons version, men med liten bokstav i Sundströms version. Detta kan anses som en indikator för att det svenska samhället har blivit mindre religiöst under tiden mellan översättningarna.

FALL 3. MR COLLINS TILL MRS BENNET

Ett exempel som ger nya infallsvinklar på översättningen kommer från Mr Collins karaktär. Han talar till Mrs Bennet, och de talar om att Mrs Bennets döttrar inte äger något. Eftersom Mr Collins är den närmaste levande manliga släktingen, skulle hela Mr Bennets egendom gå till honom vid Mr Bennets död. I Austens ursprungliga verk säger han:

7) I am very sensible, madam, of the hardship to my fair cousins...

Ringessons översättning av detta är:

8) Jag är mycket ledsen över de svårigheter, jag bereder mina vackra släktingar...

Ringesson har valt att radera själva det ärande tilltalet *madam*, och man kan även anse att någon direkt tilltal inte finns i formuleringen. Han har också gjort ett ganska sympatiskt val med ordet *ledsen*, vilket ger läsaren det intrycket att han till någon del är medkännande för deras situation.

Sundströms översättning är:

9) Jag är mycket medveten om mina täcka kusiners hårda öde, frun...

Hon har valt att säga *frun* i stället för *madam*, och har på så sätt behållit det raka tilltalet. Hon har valt att använda ordet *medveten*, som kanske bättre behåller meddelandet från ursprungliga texten, och gör att Mr Collins karaktär låter i det bästa fallet praktisk, men inte alls lika sympatisk som Ringessons version. Detta indikerar en trend i både Ringessons och Sundströms översättningar. Ringesson brukar, åtminstone vid manliga karaktärernas uttryck, tolka dem som den mest optimistiska versionen, medan Sundström har en mer pessimistisk syn på samma karaktärer. Detta är alltså skillnad i tolkningen av karaktären, men kan anses även vara en samhällelig skillnad.

FALL 4: MR BENNET TILL MRS BENNET

Detta textställe är intressant för det visar hur de olika översättarna har tolkat en möjlig tilltalssekvens på olika sätt.

Den ursprungliga formuleringen framförs av Mr Bennet, och beroende på tolkningen tilltalar han Mrs Bennet eller hela gruppen. Austens ursprungliga mening är följande:

10) Why, indeed, he does seem to have had some filial scruples on that head, as you will hear.

Ringesson har valt det perspektivet att Mr Bennet tilltalar hela gruppen:

11) Ja verkligen, men det ser ut, som om han hade några sonliga samvetsbetänkligheter med avseende på den saken, som ni ska få höra.

Ringesson har tolkat ordet *you* som den svenska motsvarigheten *ni*. Man kan deducera att han inte har tänkt det som en artighet, eftersom de tilltalade är hans familjemedlemmar. Han tilltalar alltså i Ringessons översättning en hel grupp med några av sina döttrar och Mrs Bennet.

- 12) "Ja, varför, det tycks han verkligen ha haft en del somliga betänkligheter för, som du kan höra här"

Sundström har i stället använt ordet *du*, och man kan dra den slutsatsen att hon har tolkat det engelska ordet *you* som att Mr Bennet fortsättningsvis tilltalar sin fru, och inte hela gruppen. Det är svårt att tolka hur Austen har tänkt sig denna formulering, eftersom båda är korrekta översättningar till ordet *you*, och båda översättningarna passar in i kontexten. Det visar ett intressant och lysande exempel på skillnad i översättarnas tolkning.

FALL 5: MR BENNET TILL DÖTTRAR

Utifrån detta textställe kan man påpeka fler tolkningsskillnader i Mr Bennets karaktär. Han tilltalar två av sina yngsta döttrar, något som han ofta inte gör. I Austens text säger Mr Bennet till döttrarna:

- 13) From all that I can collect by your manner of talking, you must be two of the silliest girls in the country. I have suspected it some time, but I am now convinced.

Ringesson har översatt denna tilltalssekvens som:

- 14) Att döma av ert sätt att tala måste ni vara två av de fjolligaste flickor i trakten. Jag har misstänkt det någon tid, men nu är jag övertygad därom.

Ringesson har använt ordet *fjollig* för att återse tonen i ordet *silly*, som han kanske tolkar som ett ganska mildt uttryck. Denna översättning ger samma känsla av en lite retande ton. Sundström har för sin del tolkat denna formulering annorlunda:

- 15) Ert sätt att prata har lett mig till slutsatsen att ni måste vara två av de dumaste flickorna i hela landet. Jag har misstänkt detta ett tag, men nu är jag övertygad

Vid denna tilltalssekvens har Sundström tolkat Mr Bennet i en mer negativ synvinkel än Ringesson. Ordet *dum* har en hårdare och strängare känsla, och läsaren får en annorlunda bild av Mr Bennets karaktär än utifrån Ringessons milda retande. Detta igen visar en annorlunda tolkning av speciellt Mr Bennets karaktär, som jag har hänvisat till tidigare i uppsatsen. Detta kan anses för det mesta som en skillnad vid tolkning, men kan tänkas även som en kulturell skillnad.

Av alla dessa exempel kan man se hur mycket översättarens ordval ger nyans till tilltalet i ett verk, karaktärsbildning och även läsarens upplevelse. Ringesson kanske har omedvetet mer positiva konnotationer med manliga karaktärer, och därför ser dem i ett positivt ljus, medan Sundström i dagens samhälle kanske inte är lika van vid den nyansen av förakt mot kvinnor som kan komma fram i äldre texter. Det är intressant att föreställa sig hur till exempel Mr Bennets karaktär blev tolkad av dem som läste Ringessons översättning för ungefär ett hundra år sedan, i kontrast med dem som läser Sundströms översättning i dagens samhälle.

3.2.2 Likartade tolkningar vid översättning

I vissa fall har båda översättarna kommit fram till en likartad slutsats i sin tolkning. Kontrasten till föregående fall, där översättarna har olika tolkningar av ett visst textavsnitt, är stark. Liknande fall visar att varenda tolkning inte skiljer sig från varandra, och gör skillnaderna mera betydelsefulla.

FALL 6. MRS BENNET TILL MR BENNET

Fall 6 påträffas alldeles i början av verket, och är en av de första tilltalssekvenserna i hela verket. Mrs Bennet har fått veta att nytt folk har flyttat till en gård i området, och vill dela detta med sin hustru som inte är lika intresserad. Austen har formulerat tilltalet så:

16) Do not you want to know who has taken it?

Ringesson har tolkat denna instans som:

17) Vill du inte veta vem som har hyrt det?

Sundström har valt liknande i sin översättning, och i hennes översättning säger Mrs Bennet:

18) "Vill du inte veta vem som ska bo där?"

Denna tilltalssekvens har återgetts principiellt på samma sätt i båda översättningarna, och den enda anmärkningsvärda skillnaden mellan dessa översättningar är att Ringesson har valt att nämna att de nya ägarna hyr platsen, medan Sundström talar bara om boende.

FALL 7. ELIZABETH TILL MRS BENNET.

Fall sju uppvisar en skillnad på tilltal vid översättningen, men man kan anse att den inte är betydelsefull och visar inte något speciellt om karaktärstolkningen eller samhället. Austen själv har skrivit så:

19) "But you forget, mamma," said Elizabeth, "that we shall meet him at the assemblies, and that Mrs Long has promised to introduce him."

Ringesson har översatt det som:

20) Men du glömmer, mamma, sade Lizzy, att vi komma att träffa honom på bjudningar och att Mrs Long har lovat att presentera honom för oss.

Sundström har tagit bort det direkta tilltalet med *du*, men det påverkar inte tonen speciellt mycket:

21) "Men mamma glömmer" sade Elizabeth, "att vi kommer att träffa honom på tillfredsställningar, och att Mrs Long har lovat att presentera honom."

Man ser att Sundström har passiverat tilltalssekvensen så, att *du* och *oss* har fallit bort i hennes tolkning. Detta har dock inte direkt tolkningsvärde, och själva budskapet och tonen har blivit liknande oberoende på vilken översättning man läser.

FALL 8. MRS BENNETT TILL ELIZABETH

Mrs Bennet och Elizabeth talar om dansen de har varit på, och hur Darcy inte ville dansa med Elizabeth. Austen själv skrev så:

22) Another time, Lizzy," said her mother, "I would not dance with him, if I were you."

Ringesson översatt det som:

23) En annan gång, Lizzy, sade hennes mor, skulle jag inte dansa med honom, om jag vore i ditt ställe.

Sundström har översatt sekvensen så:

24) "En annan gång, Lizzy", sade hennes mor, "skulle jag inte dansa med honom, om jag var du."

Dessa översättningar är väldigt lika, och den enda riktiga skillnaden är *i ditt ställe* och *om jag vore du*. De har emellertid igen ingen större skillnad i ton eller mening, och är därför bra exempel på de sekvenser där översättarna har kommit fram till en väldigt liknande tolkning. Ordvalen och tonen har bevarats, och båda översättningskonsekvenserna är lika med varandra och med Austens ursprungliga formulering.

4 Sammanfattning och diskussion

Under forskningsprocessen fick jag svar på mina forskningsfrågor, och min ursprungliga hypotes kan verifieras. Min studie fick också stöd i den teori och tidigare forskning som jag använde för min analys. Min studie gav vid handen att romanfigurerna tilltalar varandra i den ursprungliga engelskspråkiga texten på olika sätt beroende på karaktärens rang och sin relation till den de tilltalar. Mr Bennet till exempel tilltalar sina döttrar mindre artigt än sin maka, och han tilltalar sin maka mindre artigt än deras rika släkting. Detta är något som man möjligtvis till viss grad ännu kan göra i det nuvarande samhället, och man är till exempel ofta artigare i sitt tilltal mot en kusin än mot ett syskon. Av min studie framgår det att detta förekom till en högre grad då än i det nuvarande samhället, och det artiga tilltalet var annorlunda. Nu för tiden tilltalar man sällan med titlar såsom *Mr* eller *Mrs*, och även mera sällan hör man någon kallas *Sir*.

Familjedynamiken bör ses i relation till den tid verket är skriven i, och rent språkligt kan man se att dynamiken är traditionell och patriarkal. Läsaren vet att fadern i familjen är den mest respekterade, och att han inte behöver tala lika artigt till resten av familjen, som emellertid ska tala så till honom. Det är dock inte något som sticker ut i verket, eftersom det är en konstruktion som läsarna oftast är vana vid, inte mest om man har läst andra äldre romaner. Mr Bennet är faktiskt en mera avslappnad fader än vad fadern brukar vara i många andra verk från den här tiden, och flera läsare brukar tycka om hans karaktär. Hans växelverkan med andra karaktärer visar dock en hel del om samhället och tiden den var skriven i.

Titlarna och tilltalssätten som karaktärerna använde var mycket färggranna, och det användes i hög grad till exempel ordet *dear* i samtal med de andra familjemedlemmarna. Detta var något som Mrs Bennet använde mycket av, men det blev också använt av de andra medlemmarna i kärnfamiljen. Familjemedlemmarna tilltalade varandra alltså för det mesta artigt, och i vissa sekvenser även med titlar. Det fanns dock sekvenser där tilltalet var mindre artigt, och då var det ofta smeknamn som användes.

Båda svenska översättningarna hade försökt behålla det ursprungliga talesättet, men hade ändå modifierat det en del så att det bättre passar in i samhällsklimatet och kulturen. Båda översättarna hade dock olika tolkning av vissa tilltalssekvenser, och även vissa karaktärer. Det kan sägas att Ringesson har varit mindre trogen mot den ursprungliga texten, vilket syns på

till exempel hur han har tagit sig friheten att överdriva Mr Collins karaktär på vissa ställen, men också genom att han använt smeknamn vid Mrs Bennets tilltal mot Mr Bennet även då det ursprungliga verket inte använder sig av dem. Från ett annat perspektiv kunde det dock tänkas att Sundström har tagit mera friheter genom att radera tilltalssekvenser eller göra dem mindre intensiva, och i vissa fall kallare, såsom användningen av ordet *vän* som en översättningsmotsvarighet till ordet *dear*. Båda översättarna har alltså tagit sig en viss frihet med verket, men på olika sätt och i samband med olika karaktärer. Man kan se att Ringesson, som översatt verket på 1920-talet som en man, har en annorlunda tolkning av familjen och dess dynamik än Sundström år 2011 som kvinna. Feminism och kvinnornas rättigheter har kanske gett ett annorlunda perspektiv på den ursprungliga texten, som i dag verkar ålderdomlig med tanke på sociala regler. För Ringesson var det kanske självklart att fadern är husets huvud och kvinnorna ska bete sig artig mot honom, men för Sundström är denna tanke inte lika bekant i vardagslivet. Man kan spekulera i vilka översättningsval som var avsiktliga vilka omedvetna, något som inte går att bevisa som fakta.

Vidare forskning om översättning och nyöversättning skulle vara intressant att genomföra, och min undersökning har även väckt nya forskningsfrågor. Karaktärisering och beskrivningar är något som skulle vara intressant att se närmare på, men också liknande studier av andra verk, som också är äldre klassiska romaner. Något att tänka på är också klarare fokusering på hur beskrivningar av kvinnor i historiska romaner blir översatta av män i kontrast med kvinnor. En feministisk infallsvinkel är viktig för att man ska förstå även den mindre synliga nedtryckningen av kvinnor, den som en läsare kanske inte noterar om hen inte har analytiskt fokus på det vid läsning.

Källförteckning

- Andersson, Erik, 2015: *Vad är en översättning?* Litteraturbanken. <https://litteraturbanken.se/presentationer/specialomraden/VadArEnOversattning.html> (hämtad 20.3.2026)
- Edelman, Marjut, 2021: examensarbete *Den svenska Gatsby – en komparativ studie av två översättningar av F. Scott Fitzgeralds The Great Gatsby*. Lunds universitet, Språk- och Litteraturcentrum, Översättarutbildningen. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=9063553&fileOid=9063621> (hämtad 20.3.2026)
- Görlach and Manfred, 1999: *English in 19th century England*. Cambridge: Cambridge University Press
- Håkansson, Nils, 2021: *Nyöversättning*. Svenskt Översättningslexikon. <https://litteraturbanken.se/%C3%B6vers%C3%A4ttarlexikon/artiklar/Ny%C3%B6vers%C3%A4tning> (hämtad 20.3.2026)
- Ingo, Rune, 2009: *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.
- Kuru, Ele, 2025: *Queer merkityspotentialiaali Pikku naisten suomennusversioissa*. Suomen Queer-tutkimuksen Seuran Lehti, Nr. 3/2025 <https://journal.fi/sqs/article/view/178767> (hämtad 20.3.2026)
- Lagerholm, Per, 2008: *Stilistik*. Lund: Studentlitteratur
- Perkin, Joan, 1989: *Women and marriage in 19th century England*. Chicago, IL: Lyceum Books
- Sjönneby, Anja, 2013: *Två svenska översättningar av Jane Austens Emma - En jämförande studie utifrån Vinay och Darbelnets indirekta översättningstekniker*. Göteborgs Universitet, Institutionen för Språk och Litteraturer. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/34705/gupea_2077_34705_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tegelberg, Elizabeth, 2001: *Nyöversättning – när, hur och varför?* Tidskrift för Litteraturvetenskap <https://publicera.kb.se/tfl/article/view/11788/9949> (hämtad 20.3.2026)